

“Δεν θα έχει υπάρξει Παγκόσμιο Κύπελλο”

Το σύνθημα “Δεν θα υπάρξει Παγκόσμιο Κύπελλο” ([#NaoVaiTerCopa](#)) έδινε μια υπόσχεση, που φαίνεται πως έχει ήδη πραγματοποιηθεί, ακόμη κι αν η διοργάνωση της FIFA, που ξεκίνησε την Πέμπτη, ολοκληρωθεί κανονικά. Αποτελώντας τον πρόσκαιρο συμβολισμό που υιοθέτησε τον τελευταίο χρόνο η βραζιλιάνικη κοινωνία, το συγκεκριμένο σύνθημα εξέφρασε τη μαζική αντίθεση στη διαφθορά, τη φτώχεια και την κοινωνική αδικία, και ανέδειξε το πολιτικό τέλμα που απειλεί το κυβερνών Εργατικό Κόμμα. Συνεπώς, μετά τον τελικό θα μπορεί κανείς να πει πως “δεν θα έχει υπάρξει Παγκόσμιο Κύπελλο” με τη μορφή και τους στόχους που σχεδιαζόταν, αποφαίνεται ο Rodrigo Nunes, λέκτορας φιλοσοφίας στο Καθολικό Πανεπιστήμιο του Ρίο ντε Τζανέιρο και ειδικός σε θέματα κοινωνικών δράσεων. Το άρθρο του που ακολουθεί, δημοσιεύτηκε στο [aljazeera.com](#) στις 30 Μαΐου 2014.

“Υπήρχαν δύο τρόποι να ερμηνεύσει κανείς το σύνθημα και το χάσταγκ #NaoVaiTerCopa (“Δεν θα υπάρξει Παγκόσμιο Κύπελλο”) που χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων που συγκλόνισαν το Κύπελλο των Συνομοσπονδιών στη Βραζιλία τον περσινό Ιούνιο.

Ο ένας ήταν υποθετικός. Αν δεν υπήρχε καμμία απάντηση στα ζητήματα που είχαν οδηγήσει εκατομμύρια ανθρώπων στους δρόμους – κακές δημόσιες συγκοινωνίες και κοινωνικές υπηρεσίες, αχαλίνωτη κερδοσκοπία στην αγορά ακινήτων, αστυνομική βία, έλλειψη απόδοσης πολιτικών ευθυνών – οι αρχές θα έπρεπε να περιμένουν ακόμη μεγαλύτερη αντίσταση το 2014. Δεδομένου ότι ελάχιστα έγιναν για να αντιμετωπιστούν αυτά τα ζητήματα, η απειλή εξακολουθεί να υφίσταται, και οι επόμενες εβδομάδες

[σ.σ. οι τρέχουσες] θα δείξουν σε ποιό βαθμό θα επαληθευτεί. Όμως είναι αμφίβολο ότι πιστεύει κανείς στ'αλήθεια πως το Παγκόσμιο Κύπελλο μπορεί να μην γίνει. Υπό αυτή την έννοια, η υπόσχεση του συνθήματος δεν επρόκειτο ποτέ να πραγματοποιηθεί.

Κατά έναν άλλο τρόπο, ωστόσο, το σύνθημα ήταν απόλυτα επιτελεστικό: πέτυχε αυτό που έλεγε. Αυτό που επικοινωνήσε ήταν ότι το Παγκόσμιο Κύπελλο δεν επρόκειτο να είναι μια γιορτή εθνικής ενότητας κατά τη διάρκεια της οποίας οι Βραζιλιάνοι θα έκαναν όλες τις αδικίες στην άκρη και θα έδιναν μια σπουδαία παράσταση. Αυτό ακριβώς δείχνουν [πρόσφατες δημοσκοπήσεις](#): Η συναίνεση σχετικά με τη διοργάνωση έχει χαθεί, και έχει μετατραπεί σε αλεξικέραυνο που διαχέει την απογοήτευση αντί να είναι μια στιγμή που να προκαλεί ένα ευχάριστο αίσθημα εθνικής περηφάνειας.

Το πάρτυ είχε τελειώσει προτού ακόμα αρχίσει. Ένα χρόνο νωρίτερα, το Παγκόσμιο Κύπελλο της Βασιλίας έγινε ένα τοξικό εμπορικό όνομα, κάτι που αναχαίτισε την έκταση της πιθανής εμπορικής και πολιτικής του αξιοποίησης και κράτησε τους τόνους, κατά τη διάρκεια της τελικής ευθείας πριν την έναρξη, σε [παραδόξως χαμηλά επίπεδα](#) σε σχέση με τα δεδομένα της ποδοσφαιρικής λατρείας της χώρας. Υπό αυτή την έννοια, ανεξαρτήτως του τι θα συμβεί από σήμερα και μέχρι τον τελικό, η υπόσχεση του συνθήματος έχει πραγματοποιηθεί απολύτως: Είναι ήδη δεδομένο ότι δεν θα έχει υπάρξει Παγκόσμιο Κύπελλο.

Λίγοι νικητές, πολλοί χαμένοι

Σε γενικές γραμμές, αντικείμενο της λαϊκής οργής είναι οι τεράστιες ποσότητες δημόσιου χρήματος που ξοδεύτηκαν για τη φιλοξενία της [πιο ακριβής](#) εκδοχής της διοργάνωσης που υπήρξε ποτέ, η αποτυχία να ολοκληρωθεί έστω και το 50% των υποσχεμένων έργων υποδομής και η διαφθορά. Αλλά για τα κοινωνικά κινήματα και την εσχάτως ριζοσπαστικοποιημένη νεολαία που [διαδήλωσε](#) σε 14 πρωτεύουσες πολιτειών της Βραζιλίας στις 15 Μαΐου, το Παγκόσμιο Κύπελλο αντιπροσωπεύει περισσότερο: Συμπυκνώνει σε ένα σύμβολο ένα θεμελιώδες

ελάττωμα στο εγχείρημα του Εργατικού Κόμματος (PT).

Σε αντίθεση με τις λιγότερο πολιτικοποιημένες μεσαίες τάξεις που συμμετείχαν για ένα μικρό διάστημα στον κορύφωση των διαδηλώσεων του περσινού Ιουνίου, αυτοί που διαδηλώνουν τώρα κινητοποιούνται όχι τόσο πολύ από την αφελή αντίληψη ότι τα χρήματα που ξοδεύτηκαν σε στάδια θα μπορούσαν να λύσουν τα προβλήματα της χώρας, ή από το θέμα της συλλήβδην διαφθοράς, όσο από την αποκαλούμενη νόμιμη διαφθορά που συμβαίνει φανερά μπροστά στα μάτια όλων.

Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι περιουσίες που περνάνε στα χέρια κατασκευαστικών εταιρειών – τους μεγαλύτερους δωρητές της χώρας – προκειμένου να χτίσουν νέα στάδια που δεν είναι απαραίτητα, μέσω της βίαιης έξωσης των φτωχών κοινοτήτων ώστε η γη να περάσει στα χέρια των κατασκευαστών, ή από το ίδιο το γεγονός ότι μια διοργάνωση της οποίας το κόστος χρεώθηκε στο κράτος, αποτελεί μια από τις πιο επικερδείς στην ιστορία της FIFA.

Με λίγα λόγια, αυτό που ενοχλεί τους διαδηλωτές είναι η κραυγαλέα απληστία της ιδιωτικοποίησης των κερδών και της κοινωνικοποίησης του κόστους, που είναι το βασικό επιχειρηματικό μοντέλο της FIFA και της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής – δύο ιδιωτικών οργανισμών που δεν δίνουν λογαριασμό σε κανέναν και που γυρνάνε τον κόσμο πουλώντας πακέτα καθεστώτος εξαίρεσης (της δυνατότητας ενός κράτους να αναστέλει την ισχύ του νόμου) σε κατά προτίμηση μη δημοκρατικά έθνη που διψάνε για επενδύσεις, κάτι που αποτελεί αναμφίβολα το πιο συνεχόμενα νικηφόρο παράδειγμα του καπιταλιστικού δόγματος του σοκ.

Ο συμβολισμός της ψευτιάς του να πουλάει κανείς κάτι τέτοιο ως μεγάλη ευκαιρία για μια χώρα είναι το ότι αποκαλύπτει μια άσχημη αλήθεια για τη συνταγή πίσω από τον πολιτικό θρίαμβο του Εργατικού Κόμματος. Από την πρώτη περίοδο διακυβέρνησης του πρώην Προέδρου της Βραζιλίας, Λούλα ντα Σίλβα, το κόμμα άδραξε την ευκαιρία που του προσφέρθηκε από μια δυναμική αγορά

διεθνών εμπορευμάτων να δημιουργήσει μια κατάσταση από την οποία θα έβγαινε σε κάθε περίπτωση κερδισμένο, στην οποία οι πλούσιοι θα γίνονταν πολύ πλουσιότεροι και οι φτωχοί λιγότερο φτωχοί. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η επιτυχία του εγχειρήματος θα οδηγούσε σε άνοδο του βιοτικού επιπέδου και στη μείωση των ανισοτήτων. Αλλά αυτό ήταν επίσης που επέτρεψε στο Εργατικό Κόμμα να αποφύγει σοβαρές μάχες, αφήνοντας σχετικά ανέγγιχτες τις βαθύτερες δομές που καθιστούν την Βραζιλία την 17η χώρα του κόσμου με τις μεγαλύτερες ανισότητες.

Με λίγα λόγια: έκανε ό,τι μπορούσε εντός των υφιστάμενων περιορισμών, αλλά έκανε ελάχιστα για να δημιουργήσει συνθήκες στις οποίες αυτοί οι περιορισμοί θα μπορούσαν να αλλάξουν. Καθώς η παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση χτύπησε τελικά τη Βραζιλία, το περιθώριο των ελιγμών συρρικνώθηκε και οι εντάσεις ξαναστήνονται. Επιπλέον, οι συμβιβασμοί που έκανε το Εργατικό Κόμμα, καθώς και η συρρίκνωση και οι απώλειες από την κοινωνική του βάση, το άφησαν στην παράδοξη θέση του να έχει λιγότερη δύναμη να αλλάξει αυτούς τους περιορισμούς σε σχέση με πριν, ενώ παραμένει δυνητικά ανίκητο σε εκλογικό επίπεδο. Απόδειξη αυτού αποτελεί το γεγονός ότι η Πρόεδρος, Ντίλμα Ρουσέφ που αντέδρασε στην περσινή εξέγερση προτείνοντας ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, παρακολούθησε σιωπηλά τον ίδιο της τον συνασπισμό να το τορπιλίζει αμέσως.

Συμπτώματα πολιτικής τελμάτωσης

Αυτό που αποκαλύπτει, λοιπόν, το Παγκόσμιο Κύπελλο είναι πως αν δεν απαντηθούν δομικά ζητήματα, το “όλοι βγαίνουν κερδισμένοι” μπορεί να καταλήξει σε “κάποιοι από τους φτωχούς χάνουν τα πάντα, ώστε κάποιοι από τους πλούσιους να κερδίσουν πάρα πολλά, ώστε κάποιοι από τους φτωχούς να μπορούν να κερδίσουν κάτι”.

Το Παγκόσμιο Κύπελλο και η υδροηλεκτρική εγκατάσταση του Belo Monte αποτελούν ακραία τέτοια παραδείγματα, αλλά το ίδιο πρότυπο παρατηρείται και αλλού σε ηπιότερες εκδοχές. Μπορεί να δει κανείς τις επιχορηγήσεις στην αυτοκινητοβιομηχανία που

συμβάλλει στην επιδείνωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης και της ρύπανσης τη στιγμή που οι δημόσιες μεταφορές υποχρηματοδοτούνται. Ή την αξιέπαινη και φιλόδοξη [πρωτοβουλία](#) να δοθεί λύση στο έλλειμα στέγης που αντιμετωπίζει η χώρα, η οποία όμως υλοποιείται με κατασκευές και βιομηχανικά σχέδια που ενισχύουν την εξώθηση των φτωχών σε απομακρυσμένες περιοχές, με ελαττωματικές υποδομές.

Η αντίθεση στο Παγκόσμιο Κύπελλο είναι συνεπώς συμβολική: Ένα παροδικό επίκεντρο κοινωνικής διαφωνίας, μια μετάλλαξη του ιού που ξεκίνησε να κάνει κύκλους από πέρσι.

Ο Ιούνιος του 2013 αντιπροσωπεύει μια μη αναστρέψιμη υποκειμενική μετατόπιση – “ο έρωτας τελείωσε”, φώναζαν οι διαδηλωτές. Αυτό μάλλον, παρά η απελπιστική υποβάθμιση της χώρας που θα ήθελε αποτυπώσει ως συνέπεια η ακροδεξιά αντιπολίτευση, εξηγεί τι συμβαίνει. Ακόμη και χωρίς να έχουν ακολουθήσει πλήθη εκατοντάδων χιλιάδων έκτοτε, οι διαδηλώσεις απλώθηκαν πολύ περισσότερο και έγιναν πιο ποικίλες στην κοινωνική και πολιτική τους σύνθεση.

Στις φαβέλες ή στις παραγκουπόλεις οι διαδηλώσεις εναντίον των [αστυνομικών καταχρήσεων](#) είναι όλο και πιο συνηθισμένες, οι απεργιακές κινητοποιήσεις αυξάνονται μετά την ανάπαυλα της εποχής του Λούλα, οι καταλήψεις είναι σε άνοδο, και πιο παραδοσιακά κινήματα όπως οι Άστεγοι Εργάτες (MTST), συστρατεύθηκαν με το κίνημα εναντίον του Παγκοσμίου Κυπέλλου.

Είναι μια πιο χαλαρή, πολύ πιο πολυδιασπασμένη κατάσταση από εκείνη των ημερών της αδιαμφισβήτητης ηγεμονίας του Εργατικού Κόμματος στην αριστερά. Και ακριβώς επειδή για πρώτη φορά από τη δεκαετία του 1980 το κόμμα έχει χάσει το μονοπώλιο στις κοινωνικές κινητοποιήσεις, δεν έχει τώρα το προβάδισμα. Μετά από χρόνια που αιτιολογούσε τις επιλογές του ως συνέπεια μιας μειονεκτικής ισορροπίας ισχύων, το Εργατικό Κόμμα ένιωσε να απειλείται όταν τελικά αντιμετώπισε κάτι που θα μπορούσε να γείρει αυτή την ισορροπία προς μια άλλη κατεύθυνση.

Το αποτέλεσμα είναι είναι μια αλλοπρόσαλη μορφή διαχείρισης της κρίσης, που παραπαίει μεταξύ συμφιλιωτικών κινήσεων προς συγκεκριμένα κινήματα, παράφωνου σοβινισμού, σχεδίων για ειδική “αντι-τρομοκρατική” νομοθεσία που ευτυχώς τώρα εγκαταλείπονται, [στρατιωτικοποίηση των πόλεων που φιλοξενούν τα ματς](#), ανόητου ανταγωνισμού των διαδηλωτών (κατά τη διάρκεια της σύντομης καμπάνιας “[There Will Be a World Cup](#)”), και στιγματισμού της αντίθεσης στο Παγκόσμιο Κύπελλο ως διεθνούς ζήλειας, εθνικής ηττοπάθειας, υποκινούμενης από την αριστερά και ακροδεξιάς αποσταθεροποίησης.

Κατά σύμπτωση, υπάρχει μόνο μία προσέγγιση που δεν έχει επιχειρηθεί ακόμα: η επανάκτηση πολιτικής πρωτοβουλίας και η αξιοποίηση της περίπτωσης με ένα νέο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και πολιτικών. Αντιθέτως, ανίκανο όπως φαίνεται να ερμηνεύσει τα γεγονότα έξω από τη λογική του εκλογικού ανταγωνισμού, το Εργατικό Κόμμα επέδειξε μια υπεροπτική δυστροπία να αναγνωρίσει ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν δίκαια κίνητρα κριτικής στην κυβέρνηση. Ο λόγος της έχει γίνει κυριολεκτικά συντηρητικός: υπογραμμίζει το φόβο της απώλειας όσων έχουν γίνει αντί να προσφέρει ένα όραμα για όσα θα ακολουθήσουν – χώρια για το πώς θα μπορούσαν να ξεπεραστούν οι περιορισμοί του παρελθόντος. Αυτό τελικά δεν καταφέρνει τίποτα άλλο απ’το να επιβεβαιώνει σε εκείνους που έχουν κατέβει στο δρόμο ότι το Εργατικό Κόμμα έχει απομακρυνθεί πολύ για να ξανακάνει στροφή προς τα πίσω.

Το αν οι κινητοποιήσεις κατά τη διάρκεια του Παγκοσμίου Κυπέλλου θα καταφέρουν να είναι τόσο μεγάλες όσο εκείνες του περσινού Ιουνίου, εξαρτάται από απρόβλεπτους παράγοντες όπως το επίπεδο της αστυνομικής βίας και οι επιδόσεις της εθνικής ομάδας [σ.σ. της Βραζιλίας]. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, ο αντίκτυπος στις ελπίδες επανεκλογής της Ρουσέφ είναι κάτι που [θα υποπτευόταν ο καθένας](#).

Πιο ασφαλής πρόβλεψη είναι ότι αν πράγματι κερδίσει, το Εργατικό Κόμμα θα πρέπει είτε να ανανεωθεί μαθαίνοντας πώς να εμπλέκει αυτές τις νέες κοινωνικές δυνάμεις σε διάλογο και

δράση, είτε να δει το ρήγμα ανάμεσα στο κόμμα και τους δρόμους να διευρύνεται ακόμη περισσότερο.”

**O Rodrigo Nunes είναι λέκτορας μοντέρνας και σύγχρονης φιλοσοφίας στο Καθολικό Πανεπιστήμιο του Ρίο ντε Τζανέιρο (PUC-Rio). Είναι συγγραφέας του βιβλίου Organisation of the Organisationless: Collective Action After Networks [Οργάνωση των Μη Οργανωμένων: Συλλογική Δράση Μετά τα Δίκτυα] (Mute Books).*